

Emilian BAN

**PROBLEMELE SOCIALE ÎN
ROMÂNIA ȘI DELINCVENȚA
JUVENILĂ**

Coordonator al colecției
ȘTIINȚE PSIHO-SOCIALE: Mihaela Tomiță

Copyright © 2013, **Editura Pro Universitaria**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin
Editurii Pro Universitaria

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al
Editurii Pro Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BAN, EMILIAN

Problemele sociale în România și delincvența
juvenilă / Emilian Ban. - București : Pro Universitaria,
2013

Bibliogr.

ISBN 978-606-647-736-9

343.915(498)

Argument

M-am orientat asupra acestei teme având în vedere importanța majoră pe care o prezintă procesul de educare a tinerei generații, în spiritul unui sistem de valori bazat pe principiile moralei, al eticii și promovării valorilor reale ale societății.

Am pornit de la convingerea că la baza unei societăți sănătoase, a stat și va sta întotdeauna copilul și familia. De aceea consider că de felul în care acesta este crescut și educat depinde modul în care omenirea va evolua.

În România datele statistice consemnează o tendință de creștere a fenomenului *delincvenței juvenile*. Acesta este un aspect acut și foarte important, care, din cauza ignoranței și nepăsării poate avea repercursiuni din cele mai nefaste. Problema delincvenței juvenile și a familiei nu trebuie să fie ignorată nici de juriști, nici de sociologi, asistenți sociali sau psihologi, nici de factorii cu funcție de răspundere în domeniul aplicării legilor și al sancționării și resocializării minorilor delincvenți. Pentru acest motiv eforturile diferiților specialiști în acest vast domeniu trebuie să scoată în evidență atât identificarea cauzelor și condițiilor care duc la dezvoltarea delincvenței juvenile, cât și elaborarea unor programe de prevenire a comportamentului penal și antisocial și de reabilitare al copiilor care comit fapte penale, având în vedere că aplicarea unor pedepse privative de libertate în rândul minorilor nu sunt de dorit și nici foarte eficiente.

Cunoașterea și identificarea factorilor care conduc la *delincvența juvenilă*, consider că ar trebui să constituie punctul de plecare în încercarea de reducere a fenomenului.

În acest sens prin lucrarea de față am încercat să subliniez aspectele cu adevărat valabile privind fenomenul *delincvenței juvenile* într-o parte teoretică și implicarea instituțiilor abilitate atât de stat, cât și a societății civile în minimalizarea efectelor acestui fenomen.

Sper ca lucrarea de față să aducă un plus de noutate și originalitate, iar rezultatul cercetării să ofere deschiderea spre metode și tehnici de

intervenție care să ne permită implementarea unor planuri de intervenție cât mai eficiente în scopul reducerii *delincvenței juvenile*.

Autorul

Introducere

Delincvența juvenilă și problemele complexe, de un specific aparte, pe care le implică, reprezintă o temă de mare interes pentru sociologie, care are rolul de a evalua amploarea și a explica cauzele și consecințele acestui fenomen.

În ultimele decenii, delincvența juvenilă a devenit una din problemele sociale majore cu care s-a confruntat și se confruntă societatea. Abordări profunde și realiste ale acestui fenomen interpretează delincvența juvenilă ca fiind o problemă socială, care este determinată de alte probleme sociale, aflându-se în permanentă corelație cu modalitățile de gestionare a resurselor de către societate, de realizare a educației și de funcționare a structurilor și instituțiilor sociale dintr-un stat.

Din perspectiva abordării delincvenței juvenile, există două aspecte importante care trebuie luate în considerare: vârsta celor implicați și problemele care conduc, inevitabil, la manifestări delincvente. Sărăcia, lipsa de resurse, privarea de șanse, marginalizarea socială, anomia, lipsa de educație sunt doar câteva dintre acestea.

Totuși, în țările dezvoltate, cu programe de bunăstare și dezvoltare, se înregistrează o creștere accentuată a delincvenței juvenile. De exemplu, Statele Unite ale Americii, Anglia, Suedia sunt țări în care se înregistrează extrem de multe delikte comise de minori și tineri. Acest aspect ne conduce să apreciem că delincvența juvenilă nu cunoaște bariere geografice sau niveluri de dezvoltare.

În România, delincvența juvenilă s-a agravat semnificativ după schimbarea socio-politică din 1989. Alături de sărăcie și de inegalitățile sociale din ce în ce mai profunde, fenomenul de instituționalizare a copiilor, abandonul familial și școlar, absența programelor de protecție au reprezentat factori importanți în amplificarea fenomenului delincvenței juvenile, la fel ca și starea de anomie instituțională, morală și legislativă.

Din aceste considerente, majoritatea delincvențelor comit infracțiuni asupra proprietății, în comparație cu delincvenții americani care comit infracțiuni violente, în special sub influența consumului de droguri.

Delincvența juvenilă este un fenomen ce își pune tot mai mult amprenta, atât asupra societății cât și asupra individului. Delincvența (necontrolată) poate aduce prin efectele sale grave prejudicii sistemelor de valori, climatului psihosocial general, unei conviețuirii între oameni, reflectând deopotrivă instabilitatea și ineficiența mecanismelor sistemului social precum și structura internă ale personalității omului ca individ. De aceea ea trebuie să constituie obiect de preocupare permanentă și responsabilă la ambele niveluri: social și individual. Impunerea unui control eficient asupra fenomenului, care să permită prevenirea și îngustarea sferei lui de întindere, nu este posibilă fără o serioasă și sistematică cercetare a cauzelor care-l determină, a mecanismelor și formelor prin care se exteriorizează. Și dacă în alte țări cu o organizare democratică mai solidă, pentru acest fenomen există instituții și centre speciale, în România cercetarea științifică axată în mod direct pe investigarea în profunzime a delincvenței are un caracter sporadic și segmentar.

După 1989 acest fenomen a luat o mare amploare în România și datorită faptului că nu există o politică socială solidă și bine structurată pentru reducerea efectelor acestui fenomen. Pentru aceasta este nevoie și de implementarea unui proces educativ care să țină seama pe de o parte de evoluția în plan istoric a generațiilor iar pe de altă parte de particularitățile psihice, de personalitate pe care tânăra generație le prezintă la momentul dat. Astfel tineretul de astăzi nu trebuie privit identic cu cel de acum câteva decenii. Ca urmare sistemul educațional în special trebuie el însuși să își desfășoare activitățile în raport cu evoluția societății. Trebuie să evolueze și să se modernizeze pentru a putea veni în ajutorul tinerilor și copiilor. Cum este normal, familia și școala sunt considerate principalele instituții care joacă rolul cel mai important privind proiectarea și coordonarea în condiții cât mai optime și mai profesioniste a procesului de socializare și de reintegrare a copiilor care au săvârșit fapte cu caracter penal sau antisocial.

Un alt factor important în educarea acestei categorii sociale este reintegrarea copilului sau a tânărului în cadrul familiei naturale acolo unde este posibil precum și reintegrarea în societate. Pentru realizarea acestui lucru este nevoie de o strânsă colaborare între instituțiile abilitate în această problemă, cum ar fi: Inspectoratele Școlare, Direcțiile Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului, Serviciile de Probațiune de pe lângă tribunale și nu în ultimul rând a societății civile.

Capitolul I

DELINCVENȚA JUVENILĂ- DELIMITĂRI CONCEPTUALE

Termenul delincvență are origine etimologică latină și provine de la termenul *delinquere*, care înseamnă a fi de vină, a greși.

Acest termen este folosit în literatura de specialitate psihologică pentru a defini fenomenul de inadaptare comportamentală a persoanelor cu vârsta de până la 18 ani, care încalcă normele legale și penale. Desemnează toate abaterile și încălcările normelor sociale, sancționate în mod legal și săvârșite de minori de până la 18 ani (Tomită, 2012, p.21).

Potrivit Dicționarului Explicativ al Limbii Române *delincvență delincvențe*, s. f. **1.** Fenomen social care constă în săvârșirea de delikte. **2.** Totalitatea delictelor săvârșite, la un moment dat, într-un anumit mediu sau de către persoane de o anumită vârstă. [Var.: **delicvență** s. f.] – Din fr. **délinquance**. Sursa: DEX '98 (1998)

Termenul de devianță apare pentru prima dată în literatura de specialitate americană, mai exact în sociologie în ultima perioadă a anilor 50. Atunci au fost înlocuite noțiunile de patologie sau dezorganizare socială (Ibiș, 2001, p. 7). Acest lucru a permis specialiștilor să își reconsidere poziția vis-a-vis de unele aspecte comportamentale cu ar fi nonconformismul, excentrismul, marginalizarea, etc, care până atunci erau considerate fapte delikte, fiind condamnate de către societate și de către legislația în vigoare. Ca fenomen de încălcare a normelor de orice natură, devianța are fie un caracter moral, fie un caracter penal. Ea poate lua traiectorii diferite înscriind pe tineri în aria inadaptării sociale, a neconformismului și delincvenței.

Devianța reprezintă un efect al condițiilor patologiei sociale iar delincvența juvenilă constituie rezultata multiplă a unor cauze de ordin social și a unor motivații individuale.

Aproape orice dimensiune a comportamentului uman poate fi considerată deviantă, dacă avem în vedere așa-numitul "punct de vedere normativ diferențiat" a publicului larg. Deși cele mai multe persoane sunt conforme cu normele de conduită socială, contemporaneitatea și dinamismul vieții sociale aduce o restructurare a valorii normativității societății, ceea ce duce de multe ori la călcarea celor mai importante valori în ceea ce privește viața, familia, sănătatea, libertatea etc (Tomiță, 2012, p.31).

Delincvența juvenilă este un fenomen deosebit de complex care scoate în evidență totalitatea conduitelor și a normelor ce se află în contradicție cu un sistem de valori acceptat de societate și susținut și ocrotit de sectorul legislativ penal.

Comportamentul de evaziune, fugă, sancționat de legislația pentru minori ca „vagabondaj” reprezintă în multe cazuri o conduită normală având la bază motivații reale legate de neînțelegerile cu familia, cu educatorii, sau de atracția aventurii specifică perioadei adolescenței. Nu poate exista asemănare între cariera infracțională a adultului și cea a tânărului pentru că faptele sale indezirabile nu sunt produse datorită unor motivații antisociale ci ele se datorează unor erori educaționale (Ibiș, 2001, p. 8).

Este important de precizat că acest gen de fapte (violența fizică, violență verbală, ținută și atitudine nonconformistă, indisciplină, absentism școlar, agresivitatea limbajului), nu constituie obligatoriu fapte penale prin încălcarea legilor în vigoare, ci comportamente care vin în contradicție cu normele morale și civice însușite de către societate și individ. Acest gen de fapte sunt menționate în literatură ca având un caracter predelinvent. De cele mai multe ori genul aceste de fapte constituie un afront adus adultului, din dorința adolescentului de a brava, de a respinge autoritatea adultului (părintelui) sau de a trage un semnal de alarmă cu privire la un posibil abuz.

Etichetarea a diferite comportamente ca fiind "normale" sau "anormale" (patologice), depinde de natura normelor sociale încălcate, gradul de toleranță al societății respective, precum și de pericolul real sau potențial reprezentat de aceste încălcări (Tomiță, 2012, p. 31).

Actele care nu vin în contradicție cu legile penale și cu valorile sociale se înscriu în categoria devianței cu caracter moral. Valorile și legile morale

sunt cel mai ușor și mai eficient însușite de către un copil într-un cadru familial. Aceste valori sunt în principal transmise prin modelare. Copiii, în cea mai mare parte au nevoie de un model pe care să îl urmeze, să îl copieze. (Duță, 2011, p. 191). Atunci când acest model lipsește sau transmite alt gen de valori, total opuse valorilor morale apare problemele.

Devianța cu caracter moral face trimitere la situația tinerilor cu tulburări specifice vârstei adolescenței, care din cauza unui climat familial tensionat, violent atât fizic cât și verbal, curențelor educative, demonstrează că au o capacitate extrem de slabă, chiar inexistentă de respectare a normelor impuse de către o societate sănătoasă din punct de vedere moral. Printre cei care se află în această situație sunt elevii care au rezultate slabe la învățătură, absenteism școlar, chiar abandon școlar, indisciplină, poziție negativă și de respingere față de profesori, educatori, colegi și părinți, având o contribuție fluctuantă și și greoaie la procesul educațional. Asemenea comportamente sunt manifestări predelinvente în condițiile în care se poate vorbi că există o trecere graduală de la o conduită deviantă la o conduită infracțională. Nu se poate pune semnul egalității între devianța morală și delincvență (Banciu, Rădulescu, Voicu, 1994, p. 189) .

Despre predelinvență se poate vorbi numai atunci când manifestările deviante ale adolescentului favorizează și pregătește terenul pentru o încălcare a legii penale.

Delincvența, ca o formă de devianță socială, este o problemă socială complexă, rezultantă a interacțiunii conjugate dintre individ și mediu. Manifestări de încălcare a normelor apar în orice societate, într-o măsură mai mare sau mai mică, manifestări care, puse în legătură cu anumite norme, pot lua forma devianței sau delincvenței (Tomiță, 2012, p. 33).

Prin delincvență juvenilă sunt desemnate conduitele morale inadecvate ale minorilor care nu au împlinit vârsta majoratului și se implică la diferite categorii eterogene ale adolescenței: tineri abandonți de părinți sau educatori, tineri care s-au alăturat unor anturaje imorale, cei care au recurs la evaziune școlară sau familială datorită unor aplicării unor pedepse aspre, brutale, tinerii care au nevoie de îngrijire și protecție ca urmare a decesului părinților, a dezorganizării familiei sau a tulburărilor de comportament. Delincvența juvenilă apare ca urmare a existenței disfuncționalităților moral-socializatoare în viața de familie, în școală și în societate. Un adolescent cu

manifestări deviante constituie în fapt o vicitimă a mediului social. delincvența juvenilă există ca atare din cauza lipsei de responsabilitate a familiei, a educatorilor, a factorilor instituționali implicați în activitățile de formare a conduitelor morale ale tinerilor (Rădulescu, Banciu, 1990, p. 41).

Delincvența cuprinde motivații, conduite, etiologii eterogene și foarte diverse, acte întâmplătoare și tendințe nonconformiste specifice subculturii adolescente.

În concluzie se poate afirma că delincvența se referă numai la comportamentul care vine în conflict cu legea, la încălcarea legilor juridice, penale ale statului și nu la orice abatere de tip comportamental.

Ca formă distinctă de devianță (de natură penal-adolescentină), delincvența juvenilă constituie un fenomen complex, care definește „ansamblul conduitelor aflate în conflict cu valorile ocrotite de norma penală” (Banciu D., Rădulescu S. M., 2002, p. 80). Această accepțiune de tip juridic este utilă întrucât ne permite evitarea echivocului altor definiții, dar simplifică poate prea mult complexitatea fenomenului. Prin încălcarea normei sociale, delincvența ține de abordarea sociologică; prin faptul că presupune încălcarea legii penale, fiind o subclasă a criminalității sau a infracționalității, delincvența juvenilă ține de domeniul juridic și criminologic, implicate în depistarea, deferirea justiției și în prevenție, fiind și alte organe ale statului de drept. Actul delincvent fiind în ultimă instanță produsul acțiunii unui individ, al unei personalități, fenomenul cere o abordare ce ține de psihologie sau chiar de psihiatrie. Referindu-se la persoane aflate într-o etapă de vârstă încadrată în mod normal în regimul școlarității, delincvența juvenilă este și o problemă psihopedagogică. Accentele analizelor cad divers, în funcție de specificul unghiului de abordare.

Analiza multidimensională a delincvenței creează posibilitatea înțelegerii fenomenului la diferite nivele:

- dimensiunea *statistică* evidențiază amploarea și evoluția fenomenului (în procente, medii, analize factoriale) în corelație cu diverși indicatori sociali (economici, culturali, geografici etc);
- dimensiunea *juridică* evidențiază tipuri de norme încălcate, gravitatea prejudiciilor aduse, pericolozitatea lor socială, tipurile de sancțiuni aplicate și modalitățile de resocializare;